

GEBRUIK TALEN OM TE LEREN EN LEER OM TALEN TE GEBRUIKEN

Anne Maljers

De toekomst, die maak je zelf!

Een introductie tot tweetalig onderwijs voor jongeren en hun ouders

Deze folder gaat over het leren van talen. Het is een uitnodiging om kennis te maken met een aanpak die ook op jouw school ontwikkeld kan worden: tweetalig onderwijs, ook wel ‘content and language integrated learning¹’ (CLIL) genoemd.

Deze aanpak, die inhoudt dat niet-talen vakken worden onderwezen in *een andere taal* dan de moedertaal, kan een grote bijdrage leveren aan het versterken van het leren van zowel talen als ook andere vakken. Door het leren van talen te koppelen aan vakken heeft tweetalig onderwijs ook een positief effect op de houding van jongeren ten opzichte van het leren van talen: “Ook ik kan het!”

Leren en verwerven van taal

Er is veel wetenschappelijk onderzoek gedaan naar hoe wij talen leren. Hierdoor hebben wij een beter begrip van het verschil tussen hoe mensen een taal verwerven en hoe zij een taal leren.

---

¹ Tweetalig onderwijs verwijst in Nederlandse context naar wat op Europees niveau in toenemende mate CLIL wordt genoemd. In deze Nederlandse tekst wordt de term CLIL gebruikt met name ook vanwege de samenhang met de andere taalversies en de Europese context waarbinnen deze publicatie tot stand is gekomen.

Kinderen kunnen heel goed een taal *verwerven* als die thuis gebruikt wordt bijvoorbeeld. Dit is een van de redenen waarom mensen denken dat we het beste talen leren als we jong zijn.

Oudere kinderen en volwassenen leren talen meestal op school, of in toenemende mate door gebruik te maken van de computer. Het leren van een taal kan goede resultaten hebben als aan de ene kant onderwijs wordt gegeven, terwijl aan de andere kant die taal in levensechte omstandigheden kan worden gebruikt.

Natuurlijke manieren om je een taal eigen te maken

Er zijn mogelijk verschillen in de manier waarop de hersenen van een klein kind, een ouder kind of een volwassene functioneren. Een van de belangrijkste elementen in het leren van een taal heeft echter te maken met de mogelijkheden en kansen die we hebben en krijgen om die taal te leren. Dat is ook precies waar het belang van CLIL duidelijk wordt.

Dat jonge kinderen goed lijken te zijn in het oppikken van een taal hangt nauw samen met het feit dat die taal hen in een volstrekt *natuurlijke* omgeving wordt aangeboden. Het leslokaal, waar de leerlingen vaak door een moeilijk proces gaan van het uit elkaar houden van geluiden, structuur, grammatica en woordjes, is bijna nooit natuurlijk.

Deze taallessen zijn essentieel als het gaat om het begrijpen van de structuur van een taal. Er is echter vaak weinig tijd om verder te gaan dan het leggen van de fundamenten van het taalhuis. Leerlingen hebben tijd nodig om met behulp van de structuren het huis te bouwen dat ze in theorie op papier voor zich zien.

CLIL kan jongeren van elke leeftijd een meer natuurlijke omgeving voor hun taalontwikkeling bieden door verder te borduren op wat in andere lessen is geleerd. Dit natuurlijke gebruik verhoogt de motivatie om talen te leren. Deze *natuurlijkheid* lijkt ook een van de belangrijkste redenen voor het succes van CLIL te zijn.

Verschillende ervaringen met het leren van talen

Te veel mensen verlaten de school zonder in staat te zijn de taal waar zij zoveel uur aan hebben besteed ook goed te gebruiken.

Voor sommigen van ons zijn die uren die we hebben besteed aan het oefenen van grammatica, het leren van woordjes, oefenen in spreken en schrijven plezierig, makkelijk en succesvol geweest. Voor deze groep mensen heeft de school gezorgd voor een goede basis om de taal in hun leven ook te leren gebruiken.

Maar voor velen hebben al die inspanningen in de taallessen teleurstellende resultaten gehad. Als ze de school verlaten vinden ze het moeilijk om de taal in het dagelijks leven ook echt actief te gebruiken als *communicatiemiddel*. Al die tijd die is besteed aan het leren van een taal is voor sommige mensen gewoon niet de moeite waard geweest als later blijkt dat ze helemaal niet in staat zijn om de taal ook echt te gebruiken.

Goed zijn in talen: natuurlijke aanleg of een kwestie van kansen?

Waarom hebben sommige mensen een natuurlijke aanleg om talen te leren? Moeten anderen altijd met taal blijven worstelen simpelweg omdat ze ‘dat’ nu eenmaal niet hebben?

Een pasgeboren kind heeft een natuurlijke aanleg om talen te verwerven, wat het dan ook doet vanaf het allereerste begin van zijn leven. Deze aanleg legt een basis voor het leren van talen, het leren over de wereld en het ontwikkelen van communicatieve vaardigheden.

maar om wat we met onze kennis doen.

Het gaat niet om wat we weten,

Als een ouder echter nauwelijks tegen een kind praat en zich ook niet op andere manieren inspant om met het kind te communiceren, dan is het onwaarschijnlijk dat dit kind een taal net zo goed en snel leert als kinderen van dezelfde leeftijd waarbij dit wel gebeurt.

Hoewel kinderen dus worden geboren met de capaciteit om talen te leren, zijn het de mogelijkheden die ze krijgen om die capaciteit te benutten die uiteindelijk tot resultaten leiden. *‘Al doende leert men’* is ook hier de meest belangrijke factor voor succes.

Van belang voor het effectief leren van een taal is niet zozeer *wat we weten*, maar meer *hoe we gebruiken* wat we weten.

Hebben sommige mensen dus een natuurlijke aanleg voor talen? Zonder twijfel, net zoals er mensen zijn met een natuurlijke aanleg voor muziek, wetenschap, sport of kunst. Mensen verschillen ook in aanleg en belangstelling voor de verschillende vormen van leren. Veel hangt echter af van hoe we de wereld om ons heen hebben ervaren. Wat heeft onze belangstelling gewekt, ons enthousiasme, of teleurstelling en onverschilligheid?

Kinderen verschillen, hun leerstrategieën ook

Kinderen leren op verschillende manieren volgens hun eigen *leerstrategieën*. Deze strategieën kunnen zelfs van persoon tot persoon enorm verschillen.

Scholen vinden het steeds vaker moeilijk om met deze

verschillende leerstrategieën om te gaan. Ze moeten om tegemoet te komen aan het *leerprofiel* van de 30 leerlingen in hun klas nu eenmaal een zekere mate van standaardisering aanbrengen in hoe welke vakinhoud wordt onderwezen. Toch heeft elk van die leerlingen een andere achtergrond, andere behoeftes en andere aspiraties. Dit betekent dat de individuele leerstrategieën niet aan hoeven te sluiten bij de benadering die de school kiest. Dit heeft gevolgen voor alle vakken, maar in het bijzonder ook voor talen.

Kinderen en jongeren geven ook de voorkeur aan verschillende *taal leerstrategieën*. Sommige vormen van taalonderwijs zijn goed voor sommigen, maar niet voor anderen. Sommige kinderen willen bijvoorbeeld graag leren óver een taal, terwijl anderen er de voorkeur aan geven om de taal te leren door hem te gebruiken. CLIL kan meer kinderen door de extra ondersteuning die de taal krijgt meer mogelijkheden bieden om hun taalvaardigheden te ontwikkelen.

Wat is CLIL?

CLIL biedt jongeren de mogelijkheid om een taal op een natuurlijke manier te leren, op een manier die hen niet constant herinnert aan de taal, maar de aandacht meer richt op het vak dat ze leren.

Het vergroten van zelfvertrouwen en motivatie.”

Over het algemeen wordt CLIL aangeboden door een bepaalde hoeveelheid tijd van het lesrooster te besteden aan het leren van niet-talenvakken, waarvan een *andere* (moderne

vreemde) *taal* de *voertaal* is. In CLIL zijn het leren van talen en vakken dus nauw met elkaar verbonden. Dit betekent dat er in de klas twee doelen zijn: het ene hangt samen met het vak, het onderwerp of het thema dat behandeld wordt en het andere met de taal die wordt gebruikt.

CLIL kan op verschillende manieren plaatsvinden. Het kan bijvoorbeeld gaan om 8-jarigen die 30 minuten per week een soort *taalbad* krijgen, waarin ze liedjes zingen of spelletjes doen in de andere taal. Het kan ook gaan om 13-jarigen die de

helft of meer van hun gewone lessen in een andere taal dan hun moedertaal krijgen.

Heel verschillende vormen van CLIL hebben goede resultaten opgeleverd. CLIL op een kleine schaal kan bijvoorbeeld veel bijdragen aan het vergroten van het enthousiasme, de bereidheid en het vermogen om zowel een andere taal te leren als ook de inhoud van het vak.

Waarom CLIL?

Stel je eens voor dat je een muziekinstrument, bijvoorbeeld piano, moet leren spelen zonder de toetsen aan te raken. Denk eens aan het leren van voetbal zonder tegen een bal te kunnen trappen. Een instrument leren bespelen of voetballen onder de knie krijgen vereist dat we tegelijkertijd zowel (theoretische) kennis als ook vaardigheden verwerven. Met andere woorden, effectief leren vindt plaats door zowel technische gegevens over het instrument te leren, maar ook door in de praktijk zelf te oefenen om het instrument te gebruiken. Dit gegeven is even waar voor een instrument of voor voetbal als voor taal.

's Avonds, of op school, kan een kind echt muziek maken door *piano te spelen*, maar hebben uw kinderen de mogelijkheid om met *taal te spelen* tijdens of na school? Als dat niet het geval is, dan wordt wat tijdens de taallessen wordt geleerd tot op zekere hoogte verspild. CLIL kan dit voorkomen door jongeren de kans te geven *te oefenen wat ze leren, terwijl ze het leren*.

Kijken naar taal

Een taal kunnen gebruiken is meer dan het kennen van woordjes en grammatica en in *perfect gevormde zinnen* te spreken. Het leren van talen wordt nog steeds omgeven door allerlei mythes die een vals beeld geven van wat nu de beste resultaten oplevert. Het loont de moeite om sommige van deze ideeën eens nader te bekijken.

Taal en communicatie behoren tot de meest complexe aspecten van menselijke gedrag. Onze wil om succes te meten in termen van examenresultaten, enzovoort, wat een essentieel kenmerk is van onze schoolcultuur, maakt ons soms blind voor

andere leerkwaliteiten die ook vruchtbaar kunnen zijn.

Zoals een kleuter buitengewoon effectief kan communiceren met slechts een paar woordjes, zo kunnen we verschillende talen met goede resultaten gebruiken, zelfs als onze grammatica gebrekkig is, onze kennis van de vocabulaire beperkt of onze uitspraak slecht. We zouden eens goed moeten nadenken over het idee dat we moeten wachten met het gebruiken van de taal ‘*tot we er goed genoeg in zijn*’, of denken dat we goed genoeg zijn. Eigenlijk moeten we van jongs af aan leren om een taal gebruiken als middel om te kunnen leren en voor communicatie met anderen.

Ervaring met CLIL maakt dit mogelijk. Het kan jongeren een *positief zelfbeeld* geven als ze zien dat goede resultaten, hoe bescheiden soms ook, mogelijk zijn en dat de weg naar verbetering en verdere ontwikkeling ook voor hen geheel open ligt. Het is een uitdaging om gebruik te maken van zowel de positieve houding van veel jongeren tegenover taal, als ook van de ambitie bij talen en ook andere vakken goede resultaten te halen.

Taal is ingewikkeld. Weinig mensen slagen erin zelfs hun moedertaal in heel verschillende situaties altijd effectief gebruiken. Dit komt doordat talen zijn opgebouwd uit verschillende *registers*.

Een taal leren is één ding, maar om te leren de verschillende registers van een taal in verschillende situaties toe te passen is iets totaal anders. Mensen die dezelfde taal spreken, gebruiken deze niet altijd op dezelfde manier. Dit hangt sterk samen met hun individuele vaardigheden.

Deze vaardigheden hebben wij niet zozeer omdat we die bij de geboorte hebben mee gekregen, maar omdat we de mogelijkheid hebben gekregen om met verschillende stijlen en registers te leren omgaan en – nog belangrijker – omdat we erop vertrouwen dat wat we willen leren ook in ons bereik ligt.

Talen en denkprocessen

Vaak wordt de capaciteit van een kind om een taal te leren onderschat. De hersenen stellen ons goed in staat om talen te leren. Als een kind verschillende talen leert,

dat zal dat het denkproces van de hersenen zelf zelfs stimuleren. Dit is ook een van de redenen waarom het in een andere taal kunnen denken als goed voor de algehele ontwikkeling wordt gezien.

Het is van belang om te beseffen dat de mogelijkheid om verschillende talen te leren, zelfs als het om een bescheiden niveau gaat, ook een positieve invloed heeft op de algemene leerprocessen van jongeren. In staat zijn hetzelfde verschijnsel vanuit verschillende invalshoeken te zien, alsof je door een andere bril kijkt, kan een interessante invloed hebben op ons denken en begrijpen. Met andere woorden, het in staat zijn om gedachten te bepalen in meer dan een taal kan positieve effecten hebben op de algemene denk- en leerprocessen.

CLIL gaat niet alleen over het promoten van taalvaardigheid. Vanwege het verbreden van je horizon, wat mede het gevolg is van het werken in een andere taal, heeft CLIL ook invloed op het ontwikkelen van concepten, op *hoe we denken*. Het in staat te zijn om over iets na te denken in verschillende talen kan ons begrip van concepten verrijken en onze *conceptuele* horizon verbreden. Dit kan leiden tot een groter associatievermogen en helpt de leerling om een meer ontwikkeld niveau van leren in het algemeen te verkrijgen

Door CLIL willen we een situatie creëren waar de aandacht van het kind gericht is op een vorm van leeractiviteit die niet de taal zelf is. Wat we dus doen is het bieden van de mogelijkheid om in een andere taal te leren denken, waarbij het leren over de taal niet het belangrijkste aandachtspunt is.

Sociale dimensies van CLIL

CLIL is niet nieuw. Het tegenovergestelde is zelfs waar: CLIL wordt al eeuwen gebruikt om een vorm van taal georiënteerd onderwijs te bieden die jongeren meertalig maakt en hun mogelijkheid geeft om als ze school verlaten *twee of meer* talen te gebruiken. De maatschappij, wetend dat sommige van haar burgers in andere talen *moeten kunnen spreken*, houdt zich al lang bezig met een vorm van CLIL.

Deze mogelijkheden werden veelal echter slechts aangeboden aan kleine groepjes jongeren die om welke reden dan ook waren uitverkoren om deel uit te gaan

maken van de sociaal-economische en politieke elite van de samenleving. Als je terugkijkt in de tijd dan zul je waarschijnlijk zien dat onderwijs op gegeven moment was gericht op bepaalde elite groepen die de mogelijkheid kregen om verschillende talen te gebruiken. Dit versterkte het idee dat alleen bepaalde mensen in staat zouden zijn om talen te leren.

Zelfs nu nog zijn het, ook in sommige Europese landen, bepaalde geprivilegieerde scholen, veelal privé scholen, soms door de overheid ondersteunde scholen, die de excellente leerlingen selecteren. Ook nu nog heeft dit type onderwijs resultaat als je kijkt naar de mogelijkheden die de arbeidsmarkt biedt.

CLIL geeft ons allen de mogelijkheid om dergelijke negatieve erfenissen van het verleden te ontmantelen. CLIL geeft alle jongeren, zonder rekening te houden met hun sociale of economische achtergrond, de mogelijkheid om een extra taal te leren.

Nawoord

We zien en horen veel over de manier waarop onze samenleving verandert, in het bijzonder binnen Europa met allerlei veranderingen die het integratieproces nu eenmaal met zich meebrengt. De impact bijvoorbeeld van computers en ict maakt de wereld voortdurend kleiner, tot een plek waarin de voordelen van het kunnen spreken van verschillende talen steeds duidelijker wordt. Deze realiteit samen met de toestand van taalonderwijs en het begrip van taalverwerking en taalleren hebben geleid tot een groot enthousiasme voor CLIL.

We weten dat er sociale, economische en culturele voordelen zijn die we krijgen van het promoten van meertaligheid. CLIL biedt een aanvullende manier om onze jongeren in staat te stellen hun capaciteit om een andere taal te gebruiken verder te ontwikkelen en daardoor zowel nu in hun leven maar ook straks daarvan de vruchten te plukken.

Vraag en antwoord

Vraag en antwoord

Vraag: Heeft het leren door een andere taal negatieve effecten op de ontwikkeling van de moedertaal?

Antwoord: In CLIL heeft ook de ontwikkeling van de eerste taal grote zorg en aandacht. Het *integreren van inhoud en taal* gaat niet in de eerste plaats over het focussen op een andere taal, maar over het ontwikkelen van de taalvaardigheden van een kind, ook in de eerste taal.

Kinderen kunnen in eerste instantie woorden en geluiden gaan verwarren als ze in meer dan een taal communiceren. Als een kind leert om twee verschillende talen te gebruiken, zal er een zekere mate van *interferentie* optreden. Dit gebeurt als elementen van de ene taal het gebruik van de andere taal binnensluipen. Interferentie is echter onderdeel van het normale proces van het leren van een taal en duidt niet noodzakelijkerwijs op een probleem tenzij het natuurlijk een onacceptabel vaak gebeurt.

V: Leert mijn kind de inhoud van het vak wel even goed als wanneer hij het in zijn eerste taal zou krijgen?

A: Ja, hoewel het leerproces vooral in het begin langzamer kan verlopen. Het is echter ook mogelijk dat het leren juist succesvoller is als een andere taal wordt gebruikt. Dit kan komen doordat de leraar die zich er scherp van bewust is dat een kind harder moet werken om de tweede taal te gebruiken en daarom de meest belangrijke zaken extra onderstreept. Het kan ook te maken hebben met een grotere motivatie die het gevolg is van het feit dat kinderen CLIL leuk vinden.

V: Wat nu als mijn kind niet net zo goed is in de taal als de andere kinderen in de klas?

A: Alle mensen zijn verschillend, ook als het aankomt op de beheersing van taal, ongeacht om welke taal het hier gaat. CLIL klassen hebben altijd kinderen met

gemengde vaardigheden, niet alleen qua taal, maar ook als je kijkt naar andere kennis en vaardigheden Een sleutel element van de CLIL methodologie is dat kinderen de taal actief met elkaar gebruiken, zodat ze van elkaar leren. Alle kinderen kunnen CLIL gebruiken, niet alleen zij *die goed zijn* in talen.

V: Moet mijn kind al een basiskennis van de andere taal hebben, bijvoorbeeld door verblijf in het buitenland of door contact met familieleden of vrienden voordat het met CLIL begint?

A: Iedere CLIL klas moet beginnen op het niveau van de betreffende groep kinderen. Veel klassen hebben als uitgangspunt dat leerlingen geen eerdere ervaring met de taal hebben. Ja, het kan zeker een steun zijn maar nee, het is geen vereiste.

V: Wordt mijn kind tweetalig als het naar CLIL klassen gaat?

A: In de meest brede zin van het woord is iemand tweetalig wanneer hij op enig niveau twee talen kan gebruiken De term *meertalig* wordt steeds vaker gebruikt

“Toon actieve belangstelling

om iemand te beschrijven die op een bepaald niveau meer dan twee talen kan gebruiken.

Men denkt vaak dat iemand tweetalig is als hij twee talen kan gebruiken op het niveau van een moedertaalspreker. Deze definitie houdt echter geen rekening met de verschillende types kennis en vaardigheden die we hebben als we een bepaalde taal gebruiken. Iemand kan dus tweetalig zijn als hij in staat is om meer dan één taal in bepaalde omstandigheden te gebruiken. Het kan bijvoorbeeld iemand zijn die in een bepaalde taal goed kan spreken, maar in een andere taal kan lezen en schrijven.

V: Is het waarschijnlijk dat mijn kind harder moet werken en wellich met een hogere werkdruk te maken krijgt?

A: Een CLIL klas wordt soms gezien als veeleisender door het feit dat luisteren, lezen en spreken in een andere taal vermoeiend is tothet vertrouwd is. Het is dus goed mogelijk dat de werkdruk als hoger wordt ervaren. De school moet er voor zorgen dat dit niveau acceptabel blijft. Soms is het werk leuk, soms saai.

Als een kind plezier heeft in CLIL, dan zal de hogere werkdruk niet als een probleem worden gezien. Elke school heeft de verantwoordelijkheid om er voor te zorgen dat de blootstelling aan negatieve stress minimaal blijft, maar dat geldt zowel voor CLIL als voor reguliere klassen.

V: Wat is de verantwoordelijkheid van ouders in CLIL?

A: Net zoals bij regulier onderwijs geldt ook voor CLIL dat ouders betrokken moeten zijn bij het leerproces en dit waar mogelijk en relevant ondersteunen. Het hebben van actieve belangstelling is cruciaal, niet alleen aan het begin van CLIL of aan het eind, maar gedurende het gehele proces. Actieve belangstelling houdt ook in dat ouders met hun kinderen praten, zodat deze succes en zorgen over en met CLIL kunnen delen. Ouders van hele jonge kinderen moeten zich ook realiseren dat CLIL weliswaar op school plaatsvindt, maar dat thuis de belangrijkste plaats is voor de ontwikkeling van de communicatieve vaardigheden van het kind, in het bijzonder ook in de eerste taal.

V: Is het dan belangrijk dat de ouder de CLIL taal spreekt?

A: Nee. Kinderen vinden het soms zelfs geweldig om hun ouders de taal te kunnen leren! Het is wel belangrijk dat u als ouder belangstelling heeft en zoekt naar mogelijkheden waarbij het kind die taal actief kan gebruiken.

V: Wat nu als ik mijn kind niet met zijn huiswerk kan helpen?

A: Het kind moet in principe in staat zijn om zijn huiswerk zonder hulp van de ouders te maken. Als dat niet lukt, dan moet de leraar worden gevraagd om het soort huiswerk aan te passen. Een van de eigenschappen van de CLIL methode is dat groepswork wordt benadrukt, bijvoorbeeld als leerlingen in de klas taken krijgen. Soms kan contact met een ander kind uit de klas helpen bij huiswerkmoeilijkheden. CLIL docenten weten dat zij hun leerlingen goed bij

gedurende het hele proces!

het huiswerk moeten begeleiden. Hierdoor worden problemen vaak in een vroeg stadium gesignaleerd en opgelost.

V: Moet ik als mijn kind naar een CLIL school gaat meer geld uitgeven aan materiaal?

A: Dit hangt af van het beleid van de school. In Nederland wordt over het algemeen een extra ouderbijdrage gevraagd. Deze wordt echter niet alleen voor materiaal gebruikt, maar vaak ook voor bijvoorbeeld andere internationale activiteiten. Extra kosten kunnen zich ook voordoen als u CLIL thuis extra wilt ondersteunen en het daarvoor benodigde materiaal in huis wilt hebben.

V: Wie zijn de CLIL docenten?

A: Soms is de beste CLIL docent een docent die dezelfde eerste taal heeft als de leerlingen en de CLIL taal als goede tweede taal, vooral als het gaat om echt jonge kinderen. Dit komt waarschijnlijk omdat deze docenten ook alert zijn op de manier waarop kinderen via hun eerste taal leren en dus op de punten waar interferentie met het gebruik van de CLIL taal kan ontstaan.

V: Gaat de docent over op de eerste taal als het voor de leerlingen te moeilijk wordt om de inhoud in de tweede taal te begrijpen?

A: In de meeste CLIL klassen worden twee talen gebruikt: de eerste taal en de CLIL taal. Dit is ook waarom CLIL een *geïntegreerde benadering* wordt genoemd. Het heeft ook te maken met het overschakelen van de ene taal naar de andere als het voor de leerling beter is. Soms ook worden bijvoorbeeld de hoofdlijnen in de eerste taal gegeven, waarna de leerling in de tweede taal opdrachten maakt, enzovoort.

V: Bevordert CLIL een multicultureel beleid dat het belang van alle talen van de leerlingen op school erkent, of ligt de focus alleen op de CLIL taal?

A: CLIL vindt plaats in één bepaalde taal. Vaak gebeurt dit ook in combinatie met het gebruik van de taal van de omgeving. Bijvoorbeeld, een school in Portugal kan als CLIL taal Frans hebben; de eerste taal is het Portugees. Een belangrijke uitkomst van CLIL is echter om niet alleen de vaardigheden in die twee talen te bevorderen, maar ook een 'ik kan het'-houding bij leerlingen te creëren als het gaat om het leren van talen in het algemeen. Vaak is de CLIL taal dus eens soort platform van waaruit leerlingen uiteindelijk belangstelling krijgen voor ook andere talen. Als het kind thuis een andere taal dan zijn omgeving spreekt (bijvoorbeeld een minderheidstaal), kan CLIL leiden tot een grotere waardering ook van die taal.

